

מאמרי התורה להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על סדר פרשיות התורה

* ו י ק ר א *

מאמרי התורה להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על סדר פרשיות התורה

* ויקרא *

ערוך על פי וועדים שנמסרו
בפני מבקשי דעת
ע"י הרד"ג
רבי אהרן שווב שליט"א

כתיבה ועריכה:
הרב אריה לייב גולדשטוף שליט"א

עימוד וגרפיקה:
אהרן עמיר 052-7657995

להארות ולהערות:
lehovin.tora@gmail.com | 050-4166000

תוכן עניינים

בהדר בחוקותי

פרשת בהר בחוקותי.....ג

כיצד מתקיימת הגאולה בשנה השביעית + שמירת השמיטה כהקדמה לברית עם הקב"ה + שומרי שמיטה כנגד "נעשה ונשמע" + מלחמה אתחלתא דגאולה + דקדוקים בנוסח ברכת ראה בעניינו + אמירת 'גואל ישראל' כשמיררו מצרים חיי אבותינו + העולם צועד אל היעד - ה' ימלוך לעולם ועד + אנשי הטבע מול אנשי הקב"ה + שינוי הטבע גילה שיש לבריא תכלית + צא מאצטגנינות שלך! + האם אתה מושפע מהטבע או משפיע על הטבע + החיבור להקב"ה רק על ידי הפסקת החיבור לטבע + "יונתי בחגוי הסלע" כהקדמה לגילוי של קריעת ים סוף + חטא אדם הראשון - לקחת גורלנו בידינו + הגאולה השלימה - הבנת העוני מצד כללי הטבע + מצוות השמיטה לחזק את הניתוק מכפיפות לטבע + "אתחלתא דגאולה" בזניחת הבטחון בחוקי הטבע + המדינה היא ההיפך המוחלט למושג "אתחלתא דגאולה"

בדד
בחקותי

פרשת בהר בחוקותי

כיצד מתקיימת הגאולה בשנה השביעית

שמירת השמיטה כהקדמה לברית עם הקב"ה

בתחילת פרשת בהר נזכרה מצוות השמיטה. ובפתיחתה נאמר¹: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר". חז"ל במדרש² מקשים: "מה ענין שמיטה אצל הר סיני? והלא כל המצוות נאמרו מסיני!".

הרמב"ן מיישב קושיה זו, וכותב:

במעמד הר סיני הקב"ה כרת ברית עם ישראל, ומיד בסמוך לה - בפרשת משפטים - ציוה על מצוות השמיטה.

בעשיית חטא העגל הפרו ישראל את הברית הזו, ונתבטלה הברית הראשונה. כשנתרצה הקב"ה, ביקש להקים עם ישראל ברית מחדש. ולשם כך ציוה על בניית המשכן והקרבת הקרבנות, ועל שמירת קדושת ישראל והכהנים (פרשת קדושים ואמור).

וכשהגיע הזמן של כריתת הברית השניה בפועל, הקדים הקב"ה שוב וציוה את ישראל על מצוות השמיטה, ולאחר מכן חתם וקבע את הברית על ידי הקללות האמורות בפרשת 'בחוקותי' שנקראים "אֲלוֹת הַבְּרִית"³.

מדברי הרמב"ן אנו למדים שמצוות השמיטה מוכרחת להיות כהקדמה לכריתת הברית עם הקב"ה. וזו הסיבה שנאמרה בין בפרשת משפטים בכריתת הברית הראשונה, ובין בפרשת בהר בכריתת הברית השניה.

ויש להבין, מה השייכות בין מצוות השמיטה לכריתת הברית עם הקב"ה, ומדוע היא נצרכת כהקדמה לה?

1. ויקרא כה, א.

2. מובא ברש"י על הפסוק.

3. דברים כט, כ.

שומרי שמיטה כנגד "נעשה ונשמע"

המדרש בתחילת ספר ויקרא⁴ מבאר את הפסוק⁵ "גְּבֹרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ" בכמה אופנים. האחד מהם מתייחס לשומרי השמיטה:

"גבורי כח עושי דברו" - במה הכתוב מדבר?

אמר רבי יצחק: בשומרי שביעית הכתוב מדבר.

בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד, לשבת אחת, לחודש אחד.

זה [שומר השמיטה] רואה את שדהו עזובה במשך שנה שלימה, ועוד משלם ארנונה למלך, ושותק! "יש לך גיבור גדול מזה?"

ממשיך המדרש ומבאר מהו פירוש הלשון שבסיום הפסוק "עושי דברו"?

"עושי דברו" -

רבי הונא בשם רבי אחא אמר:

בישראל שעמדו לפני הר סיני הכתוב מדבר, שהקדימו עשייה לשמיעה ואמרו "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע".

כאן אנו רואים שוב את הקשר שבין שמירת השמיטה ל'מעמד הר סיני'. בשניהם ישנה הבחינה של "גיבורי כח". שמירת השמיטה מפני הקושי הטבעי לעזוב את מקור הפרנסה למשך שנה שלימה, ומעמד הר סיני מפני הקושי לומר 'נעשה ונשמע' קודם ידיעת המצוות השונות.

עלינו לברר ולבאר, מהו הקשר והחיבור בין השמיטה להר סיני? ומדוע נצרכת בשניהם בחינת "גיבורי כח"?

מלחמה אתחלתא דגאולה

הגמרא במסכת מגילה⁶ מבארת את סדר הברכות בתפילת שמונה עשרה, ובתוך הדברים נכתב כך:

כתיב "הִסְלַח לְכָל עֲוֹנֵי, הִרְפָּא לְכָל תַּחֲלָאִיכִי, הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיִּיכִי".

ומה ראו לומר גאולה בשביעית?

4. ויקרא רבה א, א.

5. תהילים קג, כ.

6. י"ז ע"ב.

הרי בפסוק מבואר שהסדר הנכון הוא: סליחה, רפואה, ורק לאחר מכן גאולה!

אמר רבא: מתוך שעתידין ליגאל בשביעית, לפיכך קבעו בשביעית.

שואלת הגמרא:

כיצד ניתן לומר "שעתידין ליגאל בשביעית",

והאמר מר: בשביעית מלחמות, במוצאי שביעית בן דוד בא.

משיבה הגמרא:

מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא.

ויש להבין, מה בכך שהמלחמה היא תחילת תהליך הגאולה, והלא בתפילה אנו מבקשים את הגאולה עצמה, ולא את המלחמה הפותחת ומובילה אליה. ומדוע שלא נקבע את מקום ברכת 'גואל ישראל' על פי המקום המסמל את הזמן בו תהיה הגאולה השלימה!

קושיה זו זועקת, שהלא בפסוק שהביאה הגמרא הוכח שמקומה הראוי של ברכה זו הוא בשמינית, לאחר ברכת הרפואה. וכל מה שהניחו ברכה זו בשביעית הוא רק מפני הרצון לרמוז בכך על זמן הגאולה.

ואם כן, עולה וניצבת השאלה - מה הענין לדחוק ולמקם את ברכת הגאולה בשביעית, כשהזמן הזמן שבו רק מתחילה מלחמה שתוביל לגאולה, ולא במקומה הראוי לה - בשמינית, שבה תהיה הגאולה השלימה והגמורה.

על דברי הגמרא הללו, כותב רש"י:

אף על גב דהא 'גאולה' לאו גאולה דגלות היא, אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד.

דהא ברכת קיבוץ ובנין ירושלים וצמח דוד, יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו.

כלומר, ברכת 'ראה בעניינו' אינה עוסקת בבקשת הגאולה העתידה, אלא מתייחסת לצרות העוברות עלינו תמיד בתוך הגלות הארוכה.

אפילו הכי, כיון דשם גאולה עלה - קבעו בשביעית.

וכעת הקושיה מעיקה ביותר -

בשלמא ביחס לגאולה העתידה, ניתן להבין שהמלחמה הפותחת את תהליך הגאולה יש בה גם מן השמחה. אך ביחס לצרות פרטיות העוברות עלינו מידי יום, מה ענין המלחמה לישועה, וכיצד היא משמשת כ'אתחלתא דגאולה'?

מוכרחים לומר שכל גאולה מצרות המתרגשות ובאות עלינו, עוברת בהכרח דרך מצב של מלחמה, וזהו סדר הגאולה. מדוע זה צריך להיות כך?

דקדוקים בנוסח ברכת ראה בעניינו

נתבונן בנוסח הברכה –

רֵאָה בְּעֵינֵינוּ, וְרִיבָה רִיבֵנוּ, וּגְאֹלֵנוּ מִהֲרָה לְמַעַן שְׂמֹךְ, כִּי גּוֹאֵל חֲזַק אֶתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

נוסח הבקשה שבברכה זו שונה משאר הברכות. בכל הברכות אנו מבקשים בקשות ברורות: חננו מאיתך דעה בינה והשכל, השיבנו לתורתך, סלח לנו כי חטאנו, רפאנו ונרפא, ברך שנתינו כשנים הטובות, וכן על דרך זה בשאר הברכות.

בברכה זו לעומת האחרות, אין בקשה מוגדרת וברורה, אלא רק "ראה בענינו, וגאלנו" – ראה כמה אנו עניים ומסכנים וגאל אותנו מזה. לא מפרטים צרות מסוימות, אלא רק מדברים על תחושת העוני והחוסר אונים.

עוד יש להבחין –

רק בברכה זו אנו מנמקים את בקשתינו "וגאלנו מהרה למען שמך". ולמרות שהנוסח "למען שמך" היה יכול להיות בכל הברכות, בכל זאת הוא נכנס רק לברכה זו. מה הסיבה לכך?

אמירת 'גואל ישראל' כשמיררו מצרים חיי אבותינו

במדרש⁷ מובאים מאורעות שונים שאירעו בעולם, שבעקבותם אמרו המלאכים את ברכות השמונה עשרה.

וכך נאמר שם בנוגע לברכה זו –

כשמיררו המצרים את חיי אבותינו, אמר הקב"ה "וגאלתי אתכם".

מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו: ברוך אתה ה' גואל ישראל.

בדברי המדרש מבואר שברכת "גואל ישראל" נאמרה כאשר "מיררו המצרים את חיי אבותינו", ותמוה, איזה גאולה היתה בשעה שמיררו?

7. אוצר המדרשים (אייזנשטיין) תפלת שמונה עשרה עמוד 584.

לכאורה היה מתאים יותר לומר ברכה זו בשעת היציאה ממצרים, או בשעת קריעת ים סוף. וכאן אנו רואים שדוקא בשעה שמיררו את חייהם ועדיין היו בתוך הצרה, ורק נאמר מפי הקב"ה שעתיד לגאול אותם, היה זה כבר נחשב מצב של "גואל ישראל".

העולם צועד אל היעד – ה' ימלוך לעולם ועד

כאשר אנו מבקשים את הגאולה השלימה, כוונתנו היא על ההגעה אל היעד הסופי של הבריאה. התכלית שעבורה נברא העולם אשר אליה אנו צועדים כל העת.

הזמן בו התגלה לעם ישראל שיש תכלית לעולם, והם צועדים לעבר יעד מסוים, הוא הזמן שבו נעשה הנס הכי גדול שהיה בעולם הזה – קריעת ים סוף.

לאחר נס קריעת ים סוף ענו ישראל ואמרו⁸:

ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד.

לכאורה הם היו צריכים לומר "ה' מֶלֶךְ" בלשון הווה. שכן מנין להם מה יהיה בעתיד 'לעולם ועד', הלא הם חיים רק בזמן הנתון בו הם חיים!

אנשי הטבע מול אנשי הקב"ה

הביאור הוא –

יש שתי תפיסות מרכזיות בעולם הזה.

התפיסה האחת רואה את העולם נתון תחת שליטת כללי וחוקי הטבע, ואנו צריכים להתנהל בתוכו.

לפי תפיסה זו הכל מתנהל בצורה ריאלית והגיונית. כמות הכסף שתהיה לך תלויה במידת ההשתדלות שתעשה, ההגנה שלך ממחלות תלויה בריבוי ההרחקות והזהירות שתנקוט. ההצלה ממוות תלויה בכך שתשא עליך כלי נשק. וכן על זה הדרך.

אולם התפיסה השניה רואה את העולם נתון תחת שליטת הקב"ה בלבד, וכל חוקי וכללי הטבע הם חוקים שהוא בעצמו קבע והניח בבחינת "חָק נָתַן וְלֹא יַעֲבֹר"⁹.

אלו החיים בתפיסה מרוממת זו, אינם רואים את עצמם נתונים תחת שליטת כללי הטבע, והם בוטחים בה' שינהל את חייהם גם כשבצורה ריאלית אין להם סיכוי. הם

8. שמות טו, יח.

9. תהילים קמח, ו.

אינם מרבים בהשתדלות, אלא עושים רק את המינימום הנצרך ותו לא. עיקר השקעתם היא בחיבור אל הקב"ה, בתפילות, בקיום המצוות ובלימוד תורה.

שינוי הטבע גילה שיש לבריאה תכלית

בקריעת ים סוף נעשה למול עיניהם של ישראל נס שנוגד לגמרי את כללי הטבע. מים נוזלים - שכל מהותם הוא היותם נוזליים - הפכו לדבר מוצק, שזהו ענין שסותר לחלוטין את כל חוקי הטבע.

כשראו זאת הבינו מיד שהעולם אינו נתון לשליטת חוקי הטבע, אלא יש מישהו מעל הטבע שמנהיג אותו ובידו לפעול גם להיפך ממנו. כשרואים שהטבע יכול להשתנות, מבינים שיש מישהו מעל הטבע שמפעיל גם את הטבע עצמו.

ומכאן למדו ישראל שיש תכלית לעולם ויעד שאליו הוא צועד -

אילו העולם היה מנוהל בחוקי הטבע בלבד, על פי כללים מוגדרים שאינם נתונים לשינויים, היה אפשר לומר שאין לעולם תכלית ועתיד, אלא יש סדרת כללים שפועלים כל הזמן ומקיימים את המציאות מכח ה'אנרציה' (-חק התמדה), בלי יעד או תכלית.

אולם כאשר התברר שיש מישהו מעל הטבע, שבידו לשנות את הטבע, והוא עצמו מנהיג את הטבע על פי החוקים שקבע לו להתנהג בהם. - מיד עולה השאלה: מדוע הוא עושה זאת?

בודאי יש לו מטרה ותכלית. ואם הוא מקיים את המערכת הגדולה הזו, בהכרח שהיא צועדת לעבר יעד מסויים.

כשהבינו ישראל את היסוד הזה, מיד ענו ואמרו:

ה' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד!

אם יש מנהיג שמחיה את הבריאה בכל רגע, ויש לו תכלית מסויימת להוציא ממנה, בודאי שנגיע לאותה תכלית. אם לא כן, הוא לא היה ממשיך לקיים את העולם.

ובזאת עזבו בני ישראל את התפיסה של כללי וחוקי הטבע, ודבקו באלקים חיים ומלך עולם.

צא מאצטגנינות שלך!

כאשר בישר הקב"ה לאברהם אבינו שעתידה לצאת ממנו אומה, שאל אברהם אבינו: הלא ב'מפת האצטגנינות' אינני רואה שיש לי זרע, ועל פי כללי הטבע לא נראה כלל שתהיה אומה של ישראל.

השיב לו הקב"ה¹⁰:

הוציאו הקב"ה מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, ואמר לו:
צא מאצטגנינות שלך!

שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברם אין לו בן, אבל אברהם
יש לו בן.

מערכת הכוכבים כוללת את צינורות השפע העוברים לכל אומות העולם. אברהם אבינו
טען שהוא אינו רואה במערכת זו צינור המיועד להשפעת השפע לישראל, ואם כן -
כיצד יתכן קיום לאומה זו?

השיב לו הקב"ה: אמת הדבר שאין צינור השפעה לישראל במערכת הכוכבים. אך אין
זאת משום שאין להם קיום, אלא משום שהשפעה שלהם לא באה ממערכת הטבע,
אלא ממקום עליון יותר, מהקב"ה בעצמו.

על כך נאמר בכמה מקומות בתורה¹¹ שעם ישראל הינם "כוכבי השמים". כשם
שהכוכבים מקבלים מהקב"ה ומשפיעים לעולם, כך ישראל משמשים כ'כוכב' נוסף,
בהיותם מקבלים שפע ישירות מהקב"ה ומשפיעים אותו לעולם.

האם אתה מושפע מהטבע או משפיע על הטבע

זהו ההבדל הגדול בין ישראל לאומות העולם.

אומות העולם מושפעים מהקרקע בה הם נמצאים, ואילו ישראל משפיעים על הקרקע
בה הם נמצאים. וזה הבדל עצום.

כל אנשי העולם מזהים את עצמם עם המדינה בה הם מתגוררים. וכשהם עוברים
להתגורר במדינה אחרת, הזהות האישית שלהם משתנה.

אולם על עם ישראל כבר אמרו הקדמונים¹²:

אין אומתנו אומה אלא בתורתה!

איננו תלויים בקרקע מסוימת, ואת התורה קיבלנו במדבר מחוץ ליישוב.

עם ישראל לא נוצרו מארץ ישראל, אלא להיפך, הם יוצרים את ארץ ישראל על ידי
שמקדשים אותה בלימוד התורה והשקפת האמונה.

10. רש"י בראשית טו, ה.

11. בראשית כב, יז ועוד.

12. רס"ג אמונות והדעות מאמר ג פ"ז.

ישאל כל אדם את עצמו: האם אני מושפע מהטבע, או משפיע על הטבע?

החיבור להקב"ה דק על ידי הפסקת החיבור לטבע

ואולם, כאשר אדם מניח את עצמו תחת כללי הטבע, ומתנהל לפי זה. אזי הוא באמת נתון לשליטת הטבע.

בכדי להתעלות מעל הטבע, ולהתחבר להנהגה הישירה של הקב"ה, מוכרחים קודם להתנתק מהנהגת הטבע, ולצאת מהמערכת הריאלית כביכול שמחשבת כל דבר בכללים הגיוניים: אם אעשה כך יהיה כך, ואם לא אחזיק נשק ימיתו אותי מחבלים. בתפילה אנו אומרים:

אֲבִינוּ מֶלְכֵנוּ, בְּעֶבֶר אֲבוֹתֵינוּ שְׂבָטָחוּ בָךְ וְתִלְמִדָם חָקִי חַיִּים - כֵּן תִּתְּנֵנוּ וְתִלְמִדָנוּ.

אי אפשר לזכות להארת התורה העליונה הבאה מחיבור ישיר להקב"ה, בלי שקודם לכך השגת בטחון בה' המבוסס על ניתוק מאחיזה בכללי הטבע.

"יונתי בחגוי הסלע" כהקדמה לגילוי של קריעת ים סוף

טרם הנס בקריעת ים סוף, עמדו ישראל במצב נורא. וכפי שמתאר המדרש, ומובא בביאור הגר"א¹³:

"יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה" -

כשבאו ישראל אצל הים, היו דומין ליונה הבורחת מן הנץ שרודפה וברחה לנקיית הסלע, ובא נחש לקראתה, ואז היא בצרה גדולה. כך היו ישראל אצל הים.

והיינו, שהיו מצרים רודפים אחריהם, והלכו לים והמו גלי הים לקראתם, והיו רצים לימין ובאו חיות רעות נגדם, ופנו לשמאל ובאו נחשים ועקרבים נגדם.

"בסתר המדרגה" - היינו, שנשאו עיניהם למעלה וראו שבא רהב שר של מצרים עם שש מאות אלף ריבוא מלאכים להלחם עם ישראל, והיו צריכים להסתיר עצמם גם מלמעלה.

13. שיר השירים ב, יד.

עם ישראל היו במצב שאין שום סיכוי טבעי להנצל ממנו, מכל צד אורבת להם סכנת מיתה וכליון מסוג אחר, ואין להם כלל יכולת הגיונית להנצל מתוך מצב זה.

מדוע הקב"ה ניסה את ישראל בנסיון הזה? ומדוע זה היה הקדמה מוכרחת לנס של קריעת ים סוף?

בקריעת ים סוף ביקש הקב"ה לחבר את ישראל אליו בחיבור גמור, וכהקדמה לכך מוכרחים לנתק אותם מחיבור לכוחות הטבע.

רק על ידי שעם ישראל עמדו במצב שאין להם שום סיכוי ריאלי והגיוני להשאר קיימים על פי כללי הטבע, ולא נותר להם אלא לבטוח בה' ולסמוך עליו, על ידי זה יכלו להכנס למצב של 'אין עוד מלבדו' ולהתחבר לחלוטין להקב"ה.

חטא אדם הראשון – לקחת גורלנו בדינו

הרמח"ל בספרו "אדיר במרום"¹⁴ מבאר מה היה חטא אדם הראשון:

הוא לקח את גורלו בידו.

וכך הוא כותב:

בתחילה [-קודם החטא] היו כמעט כמו מלאכים המתנהגים אחד השרש, ואז היו ממש כמי שהולך בעינים סגורות נשען על מי שמביא אותו. כי היה מתנהג רק לפי ההארה העליונה המגיעת אליו בכל רגע, ולפי מה שהוא מקבל כך הוא עושה.

וכשירדו ממדריגתם ניתן להם להיות מפקחים על ענייניהם, ושיצטרכו הם להיות תמיד בדאגה, שיצטרכו הם לשמור את עצמם.

בתחילה היה האדם במנוחה, ובא הנחש והודיע את חוה שיש דרך אחר בעולם - שאדרבה, האדם ידע את העניינים, ויפקח הוא על עניניו, ויעשה הטוב בכח עצתו הטובה וחכמתו השלימה. וזה יותר הנאה ועונג לאדם כשיגיע לשלימות על דרך זה.

ואז ערב זה הדבר בעיני חוה ונתפתתה אחריו, וירדה לעץ הדעת, וניתן לה בהכרח - מה שרצתה בבחירה, כי "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו". וירדה והורידה לאדם עמה.

14. ח"ב מאמר רישא וסופא.

קודם החטא האדם השעין את עצמו לחלוטין על הקב"ה, והיה עושה הכל רק לפי מה שהקב"ה רוצה ממנו בלא לערב שום חשבונות ושיקולים אישיים.

אולם הנחש פיתה את חווה שיותר טוב שינהלו את עצמם על פי בחירתם ומעשיהם, ולא שמישהו אחר ינהל אותם.

אדם הראשון החל לעשות חשבונות עצמיים, ולבדוק 'מה שוה לו יותר', ובכך הוא הוציא את עצמו מהחיבור הגמור אל הקב"ה.

מוסיף הרמח"ל דבר נורא -

הגזירה של "בזעת אפך תאכל לחם"¹⁵ לא היתה קללה של עונש! אלא היה זה בבחינת "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו"¹⁶. כיון שהאדם ביקש לקחת את ענייניו בידו ולדאוג לעצמו, ניתנה לו בקשתו ואכן מאז ולעולם הוא צריך לדאוג לעצמו.

מסיים הרמח"ל -

והנה על זה הדרך הולכים הדברים -

מי שמתפתה בזה, וערב עליו פקיחות עיניו, הקב"ה גם מוליך אותו בדרך זה. ונאמר בו "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", והוא צריך לעשות כדי שתבא לו ברכה.

אבל אם הוא מניח זה הפקיחות עין, ומשליך יהבו על הקב"ה, זהו מה שאמרו עליו "מלאכתך נעשית על ידי אחרים". וכן אמרו "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ככל שאדם יותר דואג לעצמו, ומנסה להתנהל לפי כוחות הטבע, כך הוא מכניס את עצמו תחת שליטת הטבע והקב"ה פחות מתעסק עמו באופן גלוי.

וככל שאדם מבין יותר שאין לו איך לדאוג לעצמו באמת, והוא נתון רק תחת ממשלת הקב"ה והנהגתו הישירה, כך הוא עולה ומתעלה מעל כוחות הטבע, וה' הוא נחלתו וחלקו.

כמה שאדם יותר לחוץ ודואג - כך הוא נתון יותר לשליטת אסונות הטבע¹⁷.

15. בראשית ג, יט.

16. מכות י" ע"ב.

17. ראה גם בתחילת "קונטרס הבטחון" לבעל הבית הלוי זצ"ל.

הגאולה השלימה – הבנת העוני מצד כללי הטבע

הברית שכרתנו עם הקב"ה היא שנהיה כפופים אליו ולא אל הטבע. שהטבע לא ישפיע עלינו אלא אנחנו נשפיע עליו.

הגאולה השלימה תהיה כאשר נפנים שאין לנו כל אחיזה ריאלית מצד הטבע, וכל קיומינו מסור רק ביד ה', והוא שמחיה אותנו ומשפיע לנו שפע בכל רגע.

כשנבין זאת באמת, נתנהג בכל מעשינו לא על פי הגיון וריאליות, ולא על פי כללי הטבע הידועים, אלא נלך אחרי ה' באש ובמים, בכל מצב ובכל קושי, ללא התחשבות בכללי הטבע. ואזי באמת נהיה מונהגים על ידו באופן של למעלה מן הטבע.

כאשר האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל נכנס למחנות ההשמדה, היו עמו שלשה יהודים. פנה אליהם האדמו"ר ושאל: האם אתם מאמינים באמונה שלימה שהקב"ה נמצא אתכם גם כאן, והוא היחיד שפועל כל דבר?

השיבו לו שלושתם: אכן, הננו מאמינים באמונה גמורה שהקב"ה פועל כל דבר גם ברגעים הקשים הללו!

שמח האדמו"ר שמחה גדולה, ואמר להם כי ברור לו ששלשתם ינצלו. ומיותר לציין שכך היה.

מבחינה סטטיסטית וריאלית רחוק מאוד שיקרה דבר כזה, שבדיוק שלשה אנשים מסוימים ינצלו ויצאו מן המחנה בחיים. אולם הוא לא "בירך" אותם, אלא הבטיח להם בבהירות. זאת משום שמי שמחובר תמיד להקב"ה ולא מעמיד את עצמו תחת שליטת הטבע, הטבע באמת אינו שולט עליו!

מצוות השמיטה לחזק את הניתוק מכפיפות לטבע

כהקדמה לכריתת הברית, נתן הקב"ה את מצוות השמיטה.

מצוות השמיטה היא ההכרזה שאנו לא מתנהלים בצורה ריאלית והגיונית על פי כללי הטבע, אלא רק הקב"ה הוא שמנהיג אותנו ואנו מעל כוחות הטבע.

על פי הטבע אין שום הגיון להשבית שדה למשך שנה שלימה, אך אנו עושים זאת בשמחה אחת לשבע שנים, משום שהקב"ה ציוה עלינו לעשות זאת, וזה השיקול היחיד העומד לנגדנו!

אנו לא מתחשבים בריאליות וכללי הטבע, כי לא הטבע משפיע לנו כסף ופרנסה, אלא הקב"ה באופן ישיר, ובהנהגה שאינה כפופה לחוקי הטבע.

ההנהגה שלנו בשנת השמיטה, מקבילה להנהגתנו ביום השבת.

בימות החול אדם עובד ואוכל ארוחות פשוטות, ואילו ביום השבת אדם אינו עובד ואינו מרויח, ובכל זאת הוא מוציא כסף על ארוחות מפוארות שעולות ממון רב.

זו התנהלות שאין בה הגיון, בדרך כלל ביום שלא מרויחים כסף, לכל הפחות לא מפריזים בהוצאות, ואנו נוהגים בצורה בלתי ריאלית לחלוטין¹⁸.

אלא שביום השבת אנו חוזרים אל האמת היהודית הנצחית, שלא אנו כפופים לטבע, אלא הטבע כפוף לנו. את הכסף איננו מקבלים לפי חישובים הגיוניים של "עבודה מביאה שכר", אלא הוא בא לנו בהשפעה ישירה מהקב"ה והעבודה היא רק גזירת השתדלות שעלינו לקיים.

על ידי שמירת השבת ושמירת השמיטה, אנו מוציאים את עצמינו מלהיות תחת הטבע, ונכנסים תחת כנפי השכינה, כדיבוק גמור אל הקב"ה ובמסירת כל הנהגתנו בידיו.

בכך יש חיבור גמור בין מצות השמיטה למעמד הר סיני, משום שגם במעמד הר סיני פעלנו בלא הגיון ובצורה בלתי ריאלית, התחייבנו והכרזנו "נעשה ונשמע" עוד לפני ששמענו מהם המצוות אותם אנו מתחייבים לקיים.

בין בשמיטה ובין במעמד הר סיני, פעלנו ואנו פועלים בחוסר הגיון ולא על פי הכללים ההגיוניים, וזאת משום שאנו תחת הנהגת ה' ולא כפופים לחוקי טבע.

"אתחלתא דגאולה" בזניחת הבטחון בחוקי הטבע

זה הפירוש "מלחמה אתחלתא דגאולה היא" –

אין הכוונה שבכך מתחיל תהליך שסופו בגאולה, אלא שדוקא המצב של המלחמה עצמו הוא זמן של תחילת הגאולה בפועל.

בזמנים של מלחמה, הביטחון האישי שלנו מתערער והתחושה היא שהאדמה רועדת מתחת לרגליים. אנחנו יודעים איך האירועים מתחילים, אבל אין לנו מושג איך הם ייגמרו. במצב כזה, כשהטבע כבר לא נראה מובן מאליו, הדבר היחיד שנשאר לנו הוא להישען על הקדוש ברוך הוא. דווקא שם, בנקודה שבה אנחנו מרפים מהאחיזה בעולם הזה ופונים אליו, מתחילה הגאולה האמיתית שלנו.

18. ראה ב"ח או"ח סימן רמ"ב.

דוד המלך אומר בספר תהילים¹⁹:

עַד אָנָה אֲשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשִׁי יְגוֹן בִּלְבָבִי יוֹמָם, עַד אָנָה יָרוּם אִיבִי עָלַי:

הַבִּיטָה עֲנֵנִי ה' אֱלֹהֵי, הָאִידָה עֵינֵי פֶן אִישָׁן הַמָּוֶת:

פֶן יֵאמָר אִיבִי יִכְלֹתִיו, צָרִי יִגִּילוּ כִי אֲמוּט:

וְאֲנִי בַחֲסֶדְךָ בְּטַחְתִּי יָגֵל לִבִּי בִישׁוּעָתְךָ, אֲשִׁירָה לֹה' כִּי גָמַל עָלַי:

דוד המלך מתאר מצב של אויבים המאיימים להמיתו, ואינו רואה עצה כיצד להנצל מהם. – ולאחר הדברים הקשים הוא מסיים ואומר "ואני בחסדך בטחתי יגל ליבי בישועתך".

רוב המפרשים מבארים שהסיום "ואני בחסדך בטחתי" אינו מדבר על הזמן של הגאולה מן הצרה, אלא הוא מתאר את המצב שבתוך הצרה ותחת הסכנה.

דוקא באותו זמן שהקיום הריאלי וההגיוני מוטל בספק גדול, אז הוא הזמן לבטוח בה' ולהאחז בו.

זו הבקשה בתפילת שמונה עשרה: "ראה בעניינו" – הבט על מצבינו העני והמסכן, שמאבד מאיתנו את האחיזה בטבע, וגורם לנו חיבור אליך.

הגאולה נמצאת ברגע שמבינים שהטבע הוא כלום וצריך להתחבר לקב"ה.

כדי ש"בשמינית בן דוד בא", חייבים קודם "בשביעית מלחמות". הגאולה והחיבור לקב"ה, באים רק לאחר שזונחים את האחיזה בטבע.

וזה מה שאנו מבקשים גאולה "למען שמך". השם הוא שם הוי"ה, שמשמעותו היא: היה הוה ויהיה. כלומר, שיש לעולם יעד שהוא צועד אליו. ואנו מבקשים להתנתק משליטת הטבע שיש בו חידלון, ולהתחבר אל הקב"ה הנצחי מתוך הליכה תמידית אל התכלית.

המדינה היא ההיפך המוחלט למושג "אתחלתא דגאולה"

הגאולה מכל הצרות היא רק על ידי ההרגשה הגמורה "ראה בעניינו". רק על ידי שמפנימים היטב שאין לנו שום דבר גשמי לבטוח בו, לא מדינה ולא צבא ולא שום דבר אחר, אלא רק בה' יתברך. וזה הפירוש "מלחמה אתחלתא דגאולה היא".

אלו שמפרשים את המושג "אתחלתא דגאולה" על הקמת המדינה וביסוס הצבא, ועל ההנהגה שאומרת "נקח את גורלנו בידינו" ו"לעולם לא עוד". – הרי הם מוציאים

דברים מהקשרם ומהפכים דברי אלוקים חיים למשמעות הפוכה לחלוטין! שכן לבטוח במדינה ובכוחות הבטחון זה ההיפך המוחלט של הגאולה.

הגרש"ז איערבאך זצ"ל התבטא ואמר:

בתל אביב יש "בטחון" ובבית מדרש יש "בטחון".

ההבדל ביניהם הוא,

שבתל אביב זה "בטחון" במלרע, זה רע,

ובבית מדרש זה "בטחון" מלעיל, זה מלמעלה.

מדהים להיווכח שאותם יהודים שהולכים חזק עם הכלל המוטעה שהמדינה היא "אתחלתא דגאולה", הם עצמם שמקילים כל כך במצוות השמיטה, זאת מתוך טענה שהזמנים קשים ו"מה נאכל".

זו אותה סוגיא: כשנאחזים בטבע, מתרחקים מהקב"ה, וכשעוזבים את הטבע מתחברים אל הקב"ה.

"אנשי הטבע" רואים בכל אסון דבר טבעי, ובמקום להתחזק בחיבור אל הקב"ה, מתחזקים בחיבור הדוק יותר אל כללי הטבע.

אחר האסון במירון הזהירו מצפיפות, בקורונה הזהירו מללכת לבתי הכנסיות, וכשאיירעו פיגועים הכריזו על חובה לשאת כלי נשק, וכן הלאה בזה הדרך.

זהו קו מנחה של קרירות, שהשקפתו היא "נקח גורלנו בידנו". מתנהלים על פי ריאליות, ולא על באמונה וביטחון פשוטים בה' יתברך.

צריך לעשות השתדלות לשמירה על פי כללי ההלכה, כדי להראות להקב"ה שאנו בוחרים בחיים, אך חלילה לא לעשות מעבר להיגיון ולכללי ההלכה, כי אז אנו מראים שאין לנו מספיק אימון בשמירתו של הבורא, אלא שאנחנו צריכים כביכול לדאוג לעצמנו.

נפנים אם כן את המסר שהקב"ה מבקש ללמדנו -

אנו לא נתונים לשליטת הטבע, לא איראן מסכנת אותנו ולא הנשק יציל אותנו. רק הקב"ה הוא מלכינו ולו אנו משועבדים!

ספרי מכון להבין

"מכון להבין" שם לעצמו למטרה לחשוף את מעמקי התורה ומצוותיה, ולהנחיל לציבור מבקשי ה' את תוכן הפנימי וטעמן הערב בשפה בהירה, נגישה ונעימה. בדגש על 'דברים המתיישבים על הלב'.

בספרי המכון נעשתה עבודה עריכה יסודית, המנגישה את הדברים על גבי הכתב בשפה עשירה ומבוארת, יחד עם עיצוב מאיר עינים ומרחיב לב.

להבין בתפילה

פרקי עיון והעמקה בביאור מהותם של ברכות תפילת העמידה, להאיר באור בהיר תוכן כל ברכה וברכה מתוך דקדוק מילותיה וסידורם.

"שערי העליה"

ליבון מעמיק ומעשי של התחומים המרכזיים בעבודת ה' - טעם בלימוד התורה ובתפילה, עונג שבת קודש, תיקון המידות וחשבון הנפש, בהגשה בהירה המתיישבת על הלב.

להבין - מבוא לעבודת ליל הסדר

ביאור תוכן הפנימי של מצוות ליל הסדר, מהלך התיקון לפי סדר 'מגיד' ומאמרים מקיפים המאירים את מהות חג החירות * במהדורה זו - נוספה הגדה של פסח מותאמת במיוחד לעורך הסדר

מכון להבין

להבין - אני בינה כרך א'

פרקי הדרכה במעגל השנה
- מועדי ישראל ופרשיות השבוע
טעם והתבוננות בעבודת ה' בדרך העולה מעלה

יומן הימים הנוראים

יומן מסע אל לב הוויית ימי ההתעלות של חודש תשרי
מנתב את הרגשות ומחשבות הקדושה העולים
במהלך הימים הנוראים

להבין - שיר השירים

ביאור פנימי לקשר העמוק שבין כנסת ישראל לאביה
שבשמים
דרכי העליה וההתמודדות במשעולי החיים ובימי הגלות
מבוסס על ביאור הגר"א לשיר השירים

להבין - ביאור עבודת הקרבן

ביאור מקיף למשמעות הפנימית בכל פרט מסדר
עבודת הקרבנות
מבוסס על ביאורי הרש"ר הירש זצ"ל

